

EELK Haapsalu Püha Johannese kogudus JUUNI 2017

Palju õnne kiriku sünnipäevaks!

Nelipühäl peame kristliku kiriku sünnipäeva ja 31. mail tähistasime EELK 100. sünnipäeva.

20 aastat tagasi ütles president Lennart Meri EELK 80. aastapäeva Kirikupäeval 30. mail 1997: "Varahommikuses päikeses mõtlesin sõnade peale, millega Eesti riigipea kõnetaks Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku kaheksakümnendat aastapäeva. Ja nagu nii sageli juhtub meie igapäevases elus, muutus just see lihtne küsimus keeruliseks. Minule on kirik alati olnud niisama vana nagu rahvas. Nagu selle maa keel. Nagu selle maa kultuur. Kirik on läbi sajandite olnud meie ühine katus, meie kindel kants. Meie kodu ka siis, kui meil kodu ei ole olnud. Ja oma halastuses on ta olnud kodu ka neile, kes on ennast pidanud kodutuks. Täname aastapäev juhtis mu Püha Augustinuse juurde, ja mulle tundus, et ei ole sünnis rääkida igaviku palge ees kirikust, mis on nii noor. Kuid Püha Augustinus annab ka juhatust, kuidas mõista meie kiriku tänast tähtpäeva. Ta on selgitanud meile, et peame olema kahe jalaga maa peal ja vaimuga taevas. Seepärast ongi nii enesestmõistetav, et veel enne Eesti Vabariigi 80. aastapäeva me pühitseme oma kiriku 80. aastapäeva. Eesti Evangeelne Luterlik Kirik kogunes samasugusel maikuu hommikul täna kaheksakümne aasta eest Hugo Treffneri Gümnaasiumis Tartus oma esimesele kongressile, et vastata aja keskele küsimusele: kuidas korraldada jumalariigi ja inimeseriigi vahetõrget uutes oludes? Ajaleht "Teataja" kirjutas: "Praeguste olude kohane korraldus oleks meie kirikule iseseisev Eesti Vabariik." Minu kohus on tänasel kirikupäeval sügava tänuga rõhutada, et veel enne poliitilisi erakondi seadis Eesti maakirik oma eesmärgiks jumalariigi ja inimeseriigi ühendamise niisugusel viisil, mis tagaks eesti rahvale meie õiguste ja kohustuste tasakaalu, meie enese teostamise. Meie kirik juhtis meid meie hingelisele ja vaimsele iseseisvusele. Ilma kirikuta poleks olnud Eesti Vabariiki, ilma Eesti Vabariigita ei oleks täna olnud Eesti rahvast."

Kirikule enesemõistmine on muutunud nii saja aasta kui ka kahekümne aasta jooksul paljudes üksikasjades aga siiski tunneme ennast rahvakirikuna, rahva kirikuna – rahva ühendajana.

Selle aasta 27. mail kirjutas president Kersti Kaljulaid tervituse kirikukongressile: „Eesti Evangeelne Luterlik Kirik tähistab oma sajandat sünnipäeva veidi enne Eesti vabariigi suurt aastapäeva. Esimesel kirikukongressil tehtud otsus vaba rahvakiriku loomiseks kandis Eesti iseseisvuse mõtet. See on igati arusaadav, kui mõelda kirikuõpetajate toonasele rollile meie keele- ja kultuurielus, ärkamisaja suurtes ja ettepoole vaatavates ettevõtmistes. Otsus luua vaba rahvakirik oli samasugune ettepoole vaatav ja

omas ajas märgiline otsus, mis seadis kiriku palju kindlamale alusele. Vabaduse ja vaba tahte alusele. Sest omaks ei saa sunni, vaid vabaduse läbi, ehk nagu väljendas Johan Kõpp: Kiriku korraldus ja tegevus olgu edaspidi niisugune, et Eesti rahval see tunne võib olla ja peab olema: see on meie kirik.“ Pimedatel okupatsiooniaastatel oli kirik üheks selliseks sümboliks, mis tuletas meile meelde seda, millest olime võõraste poolt ilma jäetud – vabadusest mõelda mida tahes, uskuda mida tahes. Olen kindel, et me seisame koos sellise riigi eest ja edendame just sellist Eestit, kus märgatakse ja hoolitakse, kus teiste arvamust kuulatakse ja avatust hinnatakse. Kus kurjus ja omakasu jäävad ukse taha. Kus kõigil on vaba voli mõelda ja elada nii, nagu süda käsib. Sest see on meie kestmise kõige kindlam alus, seda teame oma ajaloost.“

Peapiiskop Urmas Viilma kirjutas oma tervituses kongressile: „Täna tuleb meil tookord sõnastatud ideaali kestva teostumise nimel ennast rahvakirikuna jätkamiseks taasmõtestada. Siiski, olen veendunud, et Eesti Evangeelne Luterlik Kirik tajub end endiselt olevat kogu Eesti rahva teenistuses – oleme kogu rahva kirik! Rahvakirikuks ei muuda meid mitte kiriku annetajaliikmete arv, isegi mitte ristitute arv, vaid meie kiriku poolt teenitavate inimeste ja evangeeliumi sõnumit vajavate inimeste hulk Eestimaal ja meie rahvusaaslastest kirikurahvas diasporaas – idas ja läänes, põhjas ja lõunas. See ongi meie oma kirik – meie rahvas, kellele oleme kutsutud kuulutama Kristuse evangeeliumi, jagama sakramente ning kandma hoolt nende eest, kes vajavad ligimese tuge.“

Tiit Salumäe
Koguduse õpetaja

KOGUDUSE TEGEVUSKAVA JUUNIS

R, 2. juuni kl 9 hommikupalvus (Jaani kirikus). **Kl 18 Kirikukontsert** Taani koor (Toomkirikus).

P, 4. juuni kl 11 Nelipüha jumalateenistus armulauaga. Konfirmatsioon. Püha Vaimu väljavalamine. Teenivad piiskop Tiit Salumäe, vikaarõpetaja Kristel Engman, Teno Ilves ja organist Lia Salumäe. (Toomkirikus). Laulab segakoor. **Kl 17 Kirikukontsert** – segakoor „Huik“, dirigent Kaspar Mänd. Pilet 5€ (Toomkirikus).

R, 9. juuni kl 9 hommikupalvus (Jaani kirikus). **Kl 19 Kirikukontsert.** Laulab Kalevi kammerkoor. Vaba sissepääs. (Toomkirikus).

L, 10. juuni kl 18 Cyrillus Kreegi päevade kirikukontsert „Kui suur on sinu vaesus.“ Ettekandel Kreegi teosed. Esineb kammerkoor „Collegium Musicale, dirigent Endrik Üksvärav. Pilet 5 €. (Toomkirikus).

P, 11. juuni kl 11 Kolmainupüha jumalateenistus armulauaga. Hõbeleeripüha. Teema: Varjatud Jumal. Teenivad piiskop Tiit Salumäe, politseikaplan Tuuli Raamat, pastor Timo Viitanen, Kalle Jätsa ja organist Lia Salumäe. Muusikat teevad hõbeleerilapsed. Külalised Salost (Soome) (Toomkirikus).

K, 14. juuni kl 12 – Leinapäeva palvus Toomkiriku ristimiskabelis.

R, 16. juuni kl 9 hommikupalvus (Jaani kirikus).

L, 17. juuni kl 19 Kirikukontsert. Esineb Washingtoni ülikooli muusikute naiskoor USAst. Dirigent Timothy Fitzpatik (Toomkirikus).

P, 18. juuni kl 11 Jumalateenistus armulauaga. Teema: Kaduvad ja kadumatud aarded. Teenivad vikaarõpetaja Kristel Engman ja Teno Ilves, organist Lia Salumäe. (Toomkirikus).

N, 22. juuni kl 20 Kirikukontsert. Esineb ansambel „Hortus Musicus.“ Piletiga. (Jaani kirikus).

L, 24. juuni kl 16 Surnuaiapäha jumalateenistus (Vanal kalmistul). **Kl 17 Surnuaiapäha jumalateenistus** Muusika: Lia Salumäe ja Taimi Kopli, laulab koor (Metsakalmistul).

P, 25. juuni kl 11 Jumalateenistus armulauaga. Teema: Kutse Jumala riiki. Teenivad vikaarõpetaja Kristel Engman ja Kalle Jätsa.

N, 29. juuni kl 20 Tšaikovski festivali kirikukontsert „Muusikalised kirjad.“ Piletiga. (Jaani kirikus).

R, 30. juuni kl 9 hommikupalvus (Jaani kirikus).

PALJU ÕNNE – MADIS!

TUNNUSTUS PÜHENDUMUSE EEST.

EELK juhatuseesimeeste konverentsil valiti aasta juhatuseesimeheks Madis Kütt (55) Haapsalu Püha Johannese kogudusest.

Küti sõnul tuli tunnustus talle üllatusena, sest konverentsile tulles polnud tal endal aimugi, et Lääne praost **Leevi Reinaru** oli tema kandidatuuri üles seadnud. Ta möönab küll, et on suure osa oma elust pühendanud kirikutööle. Tee Haapsalu koguduse juurde leidis Kütt 1990. aastal seoses sooviga oma laps ristida. Juhatuse esimehena täitub tal tänavu aga juba kahekümne viies aasta. Lisaks on ta EELK majandusnõukogu ja kirikukogu liige. Igapäevast leiba teenib Haapsalu Nikolai koolis direktori asetäitjana majanduse alal.

Praosti põhjenduskirjas rõhutati, et Kütt on paistnud silma pühendumuse, korrektsuse ja abivalmidusega. Eriti tõsteti esile tema panust Haapsalu Jaani kiriku ja kantseleimaja remondi tegemisel. Samuti leidis äramärkimist laitmatu töö koguduse igapäevase majanduselu korraldamisel ning diakoonia alaste abiprojektide elluviimisel. Lisaks on Kütt suure südame ja lahtiste kätega inimene, kes pole ka kogudusekaaslastele mitmesugustes praktilistes asjatoimetustes oma nõu ja abi keelanud.

Rain Soosaar
Tekst ja foto Eesti Kirik

INFOT!

JAANI KIRIK TAAS TEELISTELE AVATUD.

Juba viiendat aastat järjest on Jaani kirik suvel nädalalõppudel avatud. Kirikut saab külastada reedeti ja laupäeviti kell 10-14 ning pühapäeviti kell 13.00-15.30. Kõik saab teoks tänu rõõmsatele vabatahtlikele, kes on valmis sellesse üritusse panustama.

Hea sõber! Kui sa tunned, et tahad nimetatud projektis kaasa lüüa, siis ära kõhkle, vaid anna endast teada. Kontaktisikuks on Lia Salumäe: tel 5303 9835, e-post haapsalu@eelk.ee. Sul avaneb meeldiv

võimalus olla vajadusel teejuhiks neile, kes pühakotta astuvad. Ära pelga, kui sa ei tunne ennast väga kindlalt võõrkeeltes. Naeratus ja avatud olek räägivad sageli rohkem kui tuhat sõna. Ära pelga sedagi, kui mõnel korral on külastajaid vähe ja sa oled n.ö iseenda hooleks jäetud. See on sinu kvaliteetaeg, mida sul kiire elutempo juures võib-olla ülearu palju polegi. Ja pealegi – kirikus ei ole sa kunagi päris üksi, sest sinu ümber on Looja head inlid.

Tiia Laar

HÕBELEER.

Hõbeleeri on oodatud kõik, kes käisid leeris Haapsalu toomkirikus aastal 1992. aastal. Hõbeleeri jumalateenistusele pühapäeval, 11. juunil 2017 kell 11.00 Haapsalu toomkirikus. Kogunemine kell 9. Kontaktisikuks hõbeleeri korraldamisel on Lydia Kalda. Täpsem info: lydia.kalda@hotmail.com

Teretulemast hõbeleeri!

HINGELINNUD TOOMKIRIKUS.

Emadepäeva eel oli taas võimalus nautida kaunist muusikat Toomkirikus. Ette kanti Rein Rannapi laulude kogumik „Hingelinnud“. Teos on loodud Indrek Hirve tekstidele ja seda esitati esimest korda 2011.a hingedepäeval. Haapsalus astusid üles Pärnu muusikud: tütarlastekoor Elise, naiskoorid Linda ja Kirekeel, solistid Üllar Meriste ja Janette Aruste ning väike instrumentaalkoosseis. Kontserdi eel rääkis piiskop Tiit Salumäe emadepäeva traditsioonist. Tavaliselt seostame emadepäeva tähistamist 20.sajandi alguses ameeriklanna Ann Jarvise poolt tehtud algatusega. Kuid juba 16.sajandi Inglismaal pühitseti päeva, mil austati emasid ja emadust.

Ja siis järgnes kaunis muusika, kus iga fraas ja noot kõnetas. Laulude tekstid võisid esmapilgul tunduda lihtsana, kuid kas mitte selles ei peitugi tihtipeale ilu ja jõud? Mõned näited pealkirjadest: „Pilvepadjal istub taevaisa“, „Kurbuse kodu“, „Kõrgele üles“, „Eluvari surmavari“, „Pehmed pilvetalled“, „Taevalik valgus“. Kõik kõneles sellest, millega päevast päeva kokku puutume: rõõm ja kurbus, elu erinevad tahud, meie igatsused ja püüdlused millegi imetabase ja seni kogematu järele. Kontserdi viimane laul kõneles sellest, et nii, nagu lill sirutub päikese poole, sirutub laps ema poole ja meie hing Looja poole. Küllap see nii ongi.

Tiia Laar

XXIV HAAPSALU VANAMUUSIKAFESTIVAL

- K 5.07
20.00
Toomkirik
- Bach & Reformation**
Gott, der Herr, ist Sonn und Schild, BWV 79
Missa in A, BWV 234
Christe, du Lamm Gottes, BWV 23/4
Missa in F, BWV 233
O Jesu Christ, meus Lebens Licht, BWV 118
Ansambel Studio Vocale ja festivali barokkorkester
Dirigent Toomas Siitan
- N 6.07
Toomkirik
20.00
- Polona XVII / XVIII:**
Muusika Poola kuningatele 17.–18. sajandi poola ja saksa meistritelt
(Bartłomiej Pękiel, Adam Jarzębki, Kaspar Förster, J. S. Bach)
Ensemble Simultaneo
Ensemble Silva Rerum
Dirigent Karol Kisiel
- R 7.07
Toomkirik
20.00
- La Grande Chapelle** (Hispaania)
Tomás Luis de Victoria, Officium defunctorum (1605)
Cristóbal de Morales, Alonso Lobo, Philippe Rogier,
Francisco Guerrero, Giovanni P. da Palestrina
- R 7.07
Jaani kirik
23.00
- Ansambel Floridante**
Nuove Musiche
Maria Valdmaa – sopran
Meelis Orgse – barokkviul
Saale Fischer – orel
Anna-Liisa Eller – kannel
Kristo Kão – teorb
- L 8.07
Toomkirik
20.00
- Baroque revisited**
Ensemble Supersonus:
Marco Ambrosini (*nyckelharpa*)
Eva-Maria Rusche (klavessiin)
Anna-Liisa Eller (kannel)
Anna-Maria Hefele (ülemhelilaul)
Wolf Janscha (parmupillid)
- L 8.07
Jaani kirik
23.00
- Imbi Tarum** (klavessiin)
- P 9.07
Toomkirik
20.00
- Mitmekoorilised vaimulikud kontserdid**
Heinrich Schütz, Giovanni Gabrieli, Hieronymus Praetorius jt
Ansambel Studio Vocale, Haapsalu Festivali koor ja orkester
Dirigent Toomas Siitan

40 AASTAT JAANI KIRIKU PÄÄSTEMISSIOONIST.

1977. aasta suvel avanes Jaani kirikus enneolematu vaatepilt: hoonest olid püsti vaid seinad ja torn. Uskumatu, aga tõsi – kiriku uue lae ja katuse ehitustööd viidi ellu talgute korras.

See oli ettevõtmine, mis väärib meenutamist. Olles varem kuulnud ja lugenud mälestusi, ei olnud mul siiski päris selget ettekujutust töö mastaapsusest. Peale projektiga põhjalikku tutvumist, olen siiralt hämmingus. Kuidas see võimalik oli, et väike kogudus ajal, mil polnud raha ega riigi poolset tuge, suutis nõ „Teeme ära“ talgute korras ellu viia töö, mida ehitusfirma teeks pool aastat! Võlviga betoonlae tegemine kirikusaalile oli tehniliselt väga keeruline ettevõtmine. Vajaliku pikkusega talasid polnud kuskilt võtta ja need pidi kokku keevitama. Lisaks tuli kirikusaali betoonlae raketise tegemiseks püsti ajada prusside mets. Projektis on märgitud 177 toetusposti kohta! Laekarniisi taastamiseks tuli enne vana lae lammutamist teha šabloon ja selle järgi krohviti uus karniis. Hankida tuli katuse puitmaterjal, katusekivid jne jne. Kogu seda suurt ettevõtmist vedasid kaks noort meest – 28aastane koguduse õpetaja Tiit Salumäe ja 38aastane koguduse juhatuse esimees Ülo Niin.

Proloog

Haapsalus oli 1977. aastal mitmeid suuri ehitusobjekte valminud ja valmimas. Avati moodne kaubamaja, valmis linna esimene kooperatiivelamu, kerkis uus rajoonihaigla. Tallinnas alustati võõrtöölisele mõeldud Lasnamäe elamurajooni ehitust. 1970ndad olid „sotsialismi õitsenguaeg“. Samal ajal oli kiriku väljasuretamine jõudnud oma haripunkti ja kirikutest riigivõimu silmis saanud vaid ajaloomälestised, kuhu planeeriti tulevikuks heal juhul kontsertsaale, nagu näiteks Haapsalu toomkirikusse.

Haapsalu kogudust 1949. aastast teeninud Eerik Hiisjärv kutsuti 1975. aastal Tallinna piiskopliku toomkoguduse õpetajaks ja samal aastal saabus Haapsallu uus EELK Jaani koguduse õpetaja, äsja Usuteaduste Instituudi lõpetanud Tiit Salumäe koos abikaasa Liaga. Noort õpetajat ootas kohe ees suur väljakutse. Ülo Niin on meenutanud: „Katus, mis oli kirikul kaetud S-profiiliga savikividega ei tea kui kaua aega tagasi, oli naabruses oleva raadiojaama [Haapsalu telefoniautomaatjaam, Jaani tn 1, valmis 1965] meeste poolt harja pealt puruks tallatud. Neid keelata kiriku katusel käimast ei olnud võimalik, sest selle salapeilimisjaama mitu antennimasti olid kiriku katusel, mis vajasid tihti ümberseadistamist. Kuid lõhutud katuse eest pidi vastutama kiriku omanik, kellelt nõuti tuleohutust. Vaat see oli hoobiks kogudusele! Ehitusorganisatsioonid kiriku remonti oma plaanidesse võtta ei saanud ja teiseks ei olnud kogudusel ka raha. Soovitati oma jõududega ise ära teha.“ Olgu siinkohal märgitud, et 1977. aastal oli koguduse liikmeannetajaid 335. Nii pidigi noor õpetaja asuma kohe peale ametisse asumist ehitusettevõtjaks. Hilisemale küsimusele „Mis andis talle Haapsalus julguse alustada tol defitsiidi, limiitide ja fondide ajastul Jaani kiriku põhjalikku remonti?“ on Tiit Salumäe vastanud: „Meil ei olnud valikut, kirik oli varisemisohulik, lagi oleks sisse kukkunud. Haapsalus oli küll parteilasi, kes olid remondi vastu ja tegid takistusi, kuid rahvas oli selle ettevõtmise taga.“

Projektist

16. sajandil ehitatud ja ehitusmälestisena ENSV Ehituskomitee Arhitektuurimälestiste kaitse Inspektsioonis arvel olnud Jaani kiriku katuse ja lae remondiprojekti koostas EELK Haapsalu Jaani koguduse tellimisel Heino Uuetalu (1930-2013), kelle insener-tehnilised lahendused on aidanud päästa sadu ajaloolisi ehitisi – kirikuid, linnuseid, bastione, mõisaid. Heino ja abikaasa Krista Uuetalu kahasse koostatud kiriku katuse- ja laekonstruktsiooni remont-restaureerimistööde tööjoonised on Arhitektuurimälestiste kaitse inspektsiooni juhataja Fredi Tomps kooskõlastanud 20. aprillil 1977. Et aru saada, mis väikest kogudust ees ootas, esitan alljärgnevalt väljavõtteid projekti seletuskirjast.

„Lammutustööd. Enne lammutustööde alustamist on vaja kirikust evakueerida väärtuslikud mahamonteeritavad esemed ning kogu hoone lülitada pinge alt vabaks. Kiriku pikihoonesse jäävad esemed on vaja katta laudadest kilpidega vigastuste vältimiseks. Katuse kandekonstruktsioonide ja – laekonstruktsioonide lammutamine on otstarbekas viia läbi 1/2 või 1/3 pikihoone ulatuses. Lammutamisel saadav puit on vaja sorteerida ja virnastada vastavalt kasutamise kõlblikkusele.

Konstruksioonides edaspidi kasutatav puit on vaja koheselt puhastada naeltest ja muudest metallkinnitistest. Krohvalune laudis on vaja puhastada samuti, et hiljem maksimaalselt kasutada raketise laudise valmistamiseks.

Kõige keerulisemaks osaks projektis oli kahtlemata raudbetoonlae rajamine. Selle kohta on projektis järgmised juhised:

„Raudbetoonlae rajamine. Enne raudbetoonlae rajamiseks raketiste postide püstitamist on tingimata vajalik vähemalt neljast kohast võtta lahti pikihoone põrand, et hinnata põranda kandevõimet raketise püstitamiseks. Vajaduse korral töötada välja eriabinõud. Raketise postide read on vaja paigaldada 1,2 m sammuga. Selliselt iga tala telgedele langeks üks postide rida. Erilist tähelepanu on vajalik pöörata talade küljeraketiste jääkuse tagamiseks.

Betoonlae valamisega võib alustada alljärgnevate tingimuste täitmisel: 1) Paigaldatud armatuurvardad ja karkassid on vaja eelnevalt üle vaadata tööde teostamise eest vastutava isiku (töödejuhataja) ja tellija esindaja poolt, mille kohta koostada kaetud tööde akt; 2) Kui tagatakse betooni paigaldamine vähemalt kahe tala, nende vaheliste plaatide ja viimasest plaadist 1/3 ulatuses; 3) kui tagatakse betooni hooldamine vastavalt tehnilistele tingimustele s.t. pöörates erilist tähelepanu suvel pidevale niisutamisele 10 päeva jooksul.

Katusekonstruktsioonide rajamine. Katuse konstruktsiooni rajamist alustada müürilattide ja pärlkonstruktsioonide püstitamisest. Edasi paigaldada sarikate alumised otsad ning sarikate ülemised osad. Kivikatte rajamine peab toimuma mõlemal küljel üheaegselt. Tuisukindluse tõstmiseks katusekatte vertikaal- ja horisontaalvuugid täita lubjaseguga. Kõik puitkonstruktsioonid katta antiseptikuga ja tulekaitsevõõbaga.

Viimistlustööd. Peale katusekatte tööde lõpetamist võib alustada nii sise- kui välisviimistlustöödega. Krohvitöödeks kasutada segasegu. Välisvärvi kasutada lubivärvi ja sisetöödeks liimi- või lubivärvi.

Ehitustööde algus

Nelipühäl kolis kogudus Jaani kirikust baptistikirikusse ja algas remont. Ülo Niin meenutab: „1976 moodustati remondikomitee, kuhu kuulusid Alfred Niilo, Ülo Niin, Lembit Pere koos vennaga, Herbert Hütt, Suurküla, Põldmaa, Tohver, Paul Raie ja Evald Aido. Remondikomitee mehed olid ühtlasi aktiivsed töömehed kõigis tööloikudes. Rajooni plaanikomitee uksi kulutati palju, et eraldataks metsamaterjale, tsementi, armatuurrauda, traati, talasid, kolmetolliseid (75 mm pikkuseid) naelu ja värvi. Rajooni plaanikomitee oli tol ajal ainuke koht, kust eraldati ametliku hinnaga ehitusmaterjale. Katuse katmiseks eraldati põhiliselt eterniitplaat. Jaani kirikule aga erandkorras põletatud S-kivisid. Kõik need käimised ja toimetamised viitsid aja kuni augustikuuni ära. Augustis jõuti üles kiriku laele, kus avanes masendav vaatepilt. Kiriku lagi ja kõik konstruktsioonid olid kaetud paksu sajanditevanuse tuvide sõnniku, sulgede ja pesamaterjaliga. Katuse aukude alla oli toodud pesuvanne, kausse, ämbreid nii palju, et oli esialgu võimatu liikuda. Kui hakati maha võtma katust, kerkis üles lämmatada tahtvalt palju tolmu, et oleks võinud haigestuda ornitoosi. Kõlblikud vanad katusekivid õnnestus hiljem isegi ära müüa. Hoolika töötamisega jäid vanad laelauadki osalt kõlblikeks uue lae võlvikohtades. Vana lage lammutades selgus, et kiriku külgseinad vajavad tugevdamist ja neile valati poole meetri paksune betoonvöö peale, millega kiriku interjäär kõrgenes.“

Betoonlae ehitamine

Raudbetoonlae ehitamise talgutel käis üle saja inimese. Ülo Niini mälestustest selgub, et raketise toetamise lahenduse idee pakkus välja Lia Salumäe isa Herbert Sild. Heino Uuetalu oli esialgu olnud betoonlae ehitamise vastu, kuna tal ei olnud usku selle õnnestumisse. Ta soovitas ehitada puidust laekonstruktsiooni. Betoonlae tegemine oli tõesti rist ja viletsus, eelkõige objekti suuruse ja vajalike materjalide puudumise tõttu. Ülo Niin: „Kuna rajooni plaanikomiteel spetsiaalseid I-profiiiliga laetalasid anda ei olnud, siis pidi seitset seitsme meetri pikkust laetala lattrauast kokku keevitama, mistõttu iga tala tuli 0,5 t võrra raskem. Seetõttu oldi sunnitud talad ehk aampalgid paigutama pealpoole betooni pinda. Niisiis betoonlagi on rippuv lagi, ta ripub seitsmel talal.“ Lae ehitamisel ei jäänud kõrvaltvaatajaks naisedki. Ülo Niin: „Koguduse naised osutusid tublikeks armatuurkarkasside sidujateks. Naiste töölust ja kohanemisevõime ehitusel vajab märkimist ja on imestamisväärne.“

Unikaalse raketise ehk saalungi valmistamist on Ülo Niin meenutanud: „Kiriku sisemusse pandi püsti täielik mets, ladvaläbimõõduga 20 cm. Ja niisuguse 100-postilise metsa otsa tehti laesaalungid ehk vormid kogu kiriku pikkuses ja laiuses, kuhu betoon sisse valati. Betooni segu valmistati Haapsalu MEK-i segusõlmes, kuid kirikuvalitsuse tsemendist. Betoonikogus, mis lae peale valati, oli 42,4 kuupmeetrit. Puitmaterjali kulu ei ole teada, sest kasutati laevõlvide saalungiteks ka vanu laelaudu.“

Katuse ehitamine

Järgmise etapina oli vaja ehitada kirikule katus. Vajaliku ehitusmaterjali hankimine oli keeruline. Tiit Salumäe jäägitu optimism tegi aga imesid. Ta ise on öelnud: „Õiget asja ajades tehakse sulle ukсед ise lahti. Näiteks oli katusekividega selline lugu. Oli ju defitsiidi aeg, kõike tuli plaanikomiteest kaubelda. Kui lõpuks ehitusmaterjali platsile läksin ja sealne ülemus kuulis, et materjal läheb kirikule, andis ta omal algatusel üht-teist pealekauba.“

Epiloog

Sama aasta sügiseks oli suurremont valmis ja usupuhastuspühade teenistuse 31. oktoobril sai pidada juba oma kirikus. Kuid remont polnud kaugeltki veel lõppenud. 1978. a. kohta on õpetaja Salumäe aruandes koguduse tegevuse kohta kirjutatud: „Aruandeaastal on jätkatud kiriku kapitaalremondi töid, mida alustati 1977. a. Veebruaris teostati talgutööna kiriku raudbetoonlae soojustamine 50m³ kivisöeślakiga. Tööd tehti 15 päeval, abiks oli igal korral 5-15 inimest. Töö tehti tasuta, millega hoiti kokku vähemalt 1000 rbl. Augustis parandati 50% ulatuses väliskrohvi tornil ja kiriku seintel. Ulatuslik töö oli kiriku kõigi akende trellitamine täies ulatuses raudtrellidega, mis samuti teostati suures osas tasuta talgutööna. Trellitamisega koos vahetati välja mädanenud aknapiidad ja paigaldati uued aknaplekid. Suur töö, millega tuli toime koguduse naispere oli akende värvimine, millega kogudusel oli väljaminekuid vaid värvide muretsemise osas. Aruandeaastal sai ka kiriku käärkamber põhjaliku remondi ja uue elektrisüsteemi. Töö tehti samuti kõik tasuta. Aruandja koos puutöömees A. Metsnurmega on teostanud oreli juures väiksemat remonti, siiski vajab orel lähemal ajal kapitaalset remonti. Jõuluks sai kiriku raudbetoonlagi krohvkatte koos ilustuste ja karniisidega. Töö lubas esialgselt läbi viia Arhitektuurimälestiste Kaitse Inspektsioon, milleks juhataja andis korduvaid suulisi lubadusi ja uusi tähtaegu, lõpuks aga nõ „hüppas alt ära“ siis kui asi muutus väga konkreetseks. Tööd ei olnud valmis tegema ka Restaureerimisvalitsuse Haapsalu tootmisgrupp. Seega ei ole siiani kapitaalremondi tööd Arhitektuurimälestiste Kaitse Inspektsioon finantsiliselt ega nimetamisväärselt ka moraalselt toetanud, kuigi seda alguses suureõnaliselt lubati. Nimetatud asutus on vastamata jätnud koguduse kirjadele ning pole võimalust leidnud isegi konsultatiivset laadi juhendamiseks. /---/ Käesoleval aastal on kavas kap. remont põhilises osas lõpetada, krohvida uuesti kiriku siseseinad, lubjata kirik täielikult seest ja väljast ja võimaluse korral uuendada kiriku sisustust (pingid), viia lõpule keskkütte ja juurdeehituse projekteerimine. Oreli kap. remondi osas on saabunud pakkumine tuntud Soome orelimeistrilt Hans Heinrichilt, kes teeks töö kingitusena. /---/ Koguduse majas sai aruandeaastal remonditud üks tuba. Hoone on põhiliselt korras. Kirik on köetav, lisaks ahjuküttele on paigutatud ka neli infrapunasel kiirgusel põhinevat gaasipõletit, mis olukorda tunduvalt parandas.“

Kiriku eest hoolt kandmine on olnud lakkamatu protsess, mida EELK Haapsalu koguduse juhid on teinud vastutustundlikult ja suure pühendumisega läbi kõigi aastakümnete. Kirik on nagu kodu, mis peab olema korras. Lihtne see korrashoid pole olnud ja iga etapp on omaette lugu, mis väärrib kirja panemist, mida siinkirjutaja lubab ka edaspidi teha.

Ülla Paras

Fotod Ülo Niine erakogust. Artiklis kasutatud kirjalikud allikad:

- Haapsalu Jaani kiriku katuse- ja laekonstruksioonide remont-restaureerimistöde tööjoonised. Projekti koostajad: Heino Uuetalu ja Krista Uuetalu, 1977.a. Muinsuskaitseameti arhiiv P-5634.
- Ülo Niine mälestused. Koguduse nõukogu liikme Ülo Niine sõnade järgi pani kirja Helmer Roomäe 22. märtsil 1995.a. Paberkandjal. Tiit Salumäelt saadud.
- Tiit Salumäe aruanded koguduste tegevuste kohta aastatel 1977-1990.
- 08.10.2005. Kirikuehitaja ja hingeekarjane Tiit Salumäe peab ametijuubelit. Eesti uudised. Eesti kristlik televisioon. http://www.ektv.ee/est.uudised.php?uudis_id=2859
- Lehte Ilves. Ülo Niin sai koguduse teeneteristi. Lääne Elu, 29.12.2005.

PIIBEL KÖÖGIS.

Meekook

500 g (akaatsia) mett; 1 pk vaniljesuhkrut; 100 g void; 2 sl piima; 2 muna; noatsatäis soola; 1 sl kaneeli; ½ tl jahvatatud nelki; ½ tl jahvatatud ingverit; ½ tl kardemoni; 2 tilka bittermandliõli; 1 pk küpsetuspulbrit; 500 g jahu; 100 g hakitud pähkleid; 50 g sidrunisukaati; 50 g poolikuid kooritud mandleid; 75 g suhkrut; 3 sl vett

Valmistamine

Soojendada potis aeglaselt mesi, suhkur, vaniljesuhkur, või ja piim, samal ajal segades. Sulanud mass kallata segamiskaussi ja lasta jahtuda.

Jahtunud segule lisada ükshaaval munad, sool, maitseained ja jahuga segatud küpsetuspulber. Lisada pähklid ja sukaat. Määrida segu umbes 1 cm paksuselt küpsetuspaberiga kaetud ahjuplaadile.

Markeerida taigna peal õrnalt noaga 8x8 cm suurused ruudud. Asetada iga ruudu keskele poolik mandel.

Küpsetada 175-200 kraadi juures 25-30 minutit.

Lasta suhkur ja vesi potis keema, pidevalt segades. Ahjust välja võetud meekook katta koheselt suhkurglasuuriga. Jahtunult tükkideks lõigata.

Säilib plekkpurgis kuni 3 nädala

Mitmendat hooaega tegutseb Haapsalu koguduses piibli uurimisele ja piibliaineliste toitide valmistamiseks keskendunud piibliring "Piibel köögis".

26. mail EELK 100 juubelikongressi raames toimunud piduliku õhtusöögi menüüs olid Haapsalu piiblitundides läbi proovitud lombardia supp, praetud soolaheeringas hernetambi ja meesinepikastmega ning Jeruusalemma juustukook. Toidud valmisid restorani Dorpat kokkade käe all. Menüü ja toidud said mitmekülgse tagasiside osaliseks.

SAAME TUTTAVAKS – KOGUDUSE NÕUKOGU UUS LIIGE LIINA PÕLD

Haapsalu aselinnapea Liina Põld on Haapsalu koguduse staažikas liige, suvel saab tal 25 aastat konfirmatsioonist. Aselinnapea ja koguduse nõukogu liikmena tahab ta aidata kaasa välissuhete arendamisele, kasutades ära ka Haapsalu kümne sõpruslinna võimalusi.

Mis ajast oled kogudusega seotud, millest see alguse sai?

Olen perekond Salumäe tütarde kooliõde ning Mirjam ja Maria kutsusid mind põhikooli ajal Lia Salumäe juhatavasse koguduse tütarlastekoori laulma. Koorilauluga koos hakkasin käima ka pühapäevakoolis ja hiljem leerikoolis. Seal edasi tuli loomuliku jätkuna ristimine, konfirmatsioon ja osalemine koguduse tegemistes. Sel suvel täitub mul leerist 25 aastat.

Kui aktiivne koguduse liige oled olnud?

Kooli ajal olime kooriga väga tihedalt koguduse tegemistega seotud, igal nädalal olid proovid, sageli olid esinemised teenistustel, külastasime sõpruskogudusi Soomes ja Rootsis, toimusid suvised laagrid, talgupäevad, tähtpäevade tähistamine jm. Väga tore aeg oli. Hiljem, kui läksin Tallinnasse ülikooli ja lapsed sündisid, jäin koguduse elust kõrvale. Nüüd linnavalitsuses töötades olen jälle aktiivsemalt koguduse elus kaasa löönud, piiskop Salumäe on mind kutsunud nõu pidama nii koguduse väliskoostöö teemal kui ka kohalike kultuuriüritusi (perepäeva tähistamine, rännak Haapsalu kirikutes, piiskopiks pühitsemine, riiklike tähtpäevade tähistamine jm) ette valmistama.

Kui hästi oled koguduse elu ja probleemidega kursis?

Arvan, et EELK Püha Johannese kogudus on elujõuline ja tegus, hästi juhitud ja kena mainega. Härra Salumäe on silmapaistev ja tunnustatud juht. Tema teened ulatuvad meie kogudusest ja linnast kaugemale ning teevad Haapsalule ja kogudusele au. Tunnustust väärib koguduse aktiivne laste- ja noortetöö, suhtlemine avalikkusega (meediatöö) ning kooride hea tase. Tean, et toomkiriku küttesüsteem vajab uuendamist, kuid hea meel on, et suure tööna on valmis saanud uus katus.

Sinult oodatakse rahvusvaheliste suhete arendamist. Kuidas sa seda teha kavatsed, mis suunas see töö võiks käia?

Olen heal meelel valmis kaasa lööma sõpruskogudustest väliskülaliste võõrustamisel: valmistama ette külaliste visiite ja kohtumisi, abistama organiseerimistööga ning kui kogudusel on soovi, ka uusi välissuhteid arendama. Haapsalul on kümme sõpruslinna, neist pikim sõprussuhe on Saksamaa linna Rendsburgiga, mis sai alguse just kahe linna koguduste vahelisest koostööst.

Kas sul on tulnud ette olukordi, kus aselinnapeana peaksid tegema üht, koguduse liikmena teist? Kuidas oled sellise konflikti lahendanud?

Ei ole tulnud ette konflikte. Kogudusega koostöö oli linnal väga hea enne, kui linnavalitsusse tööle asusin ja see on kenasti ka jätkunud. Kogudus on väga koostööaldis kultuuri- jm ürituste

korraldamisel linnas. Kohtume igakuiselt piiskop Tiit Salumäega linnapea juures nõupidamistel, osalen ka maavanema ja Lääne praostkonna koostöökomisjonis.

Liina Põld

Sündinud 20. juulil 1976.

Novembrist 2013 Haapsalu aselinnapea, vastutab hariduse, kultuuri ja välissuhete valdkonna eest.

2012 magistrakraad (organisatsioonikäitumine) Tallinna ülikoolist.

2007-2013 Tallinna ülikooli Haapsalu kolledži arendusjuht.

2001-2007 AS Heal, Thalasso Spaa Fra Mare juhiabi-personalijuht.

1996-2000 AS Eesti Forekspank, teller.

Kooselus, 2 tütart, üks 20-, teine 12aastane.

Hobid: tervisesport (suusatamine, jooksmine), rahvatants, sugupuu uurimine.

Lehte Ilves

NATUKE NALJA.

Taevaminemispüha pärastlõunal näeb kirikuõpetaja Juhanit aias maad kaevamas.

„Kulla sõber,“ hüüab pastor üle aia, „täna on ju taevaminemispüha!“

„Mul pole aega kaasa minna,“ kostab Juhan seepeale otsustavalt ja kaevab maad edasi.

SÜNNIPÄEVAD JUUNIS.

1. juuni	Kenert Rehkalt	
2. juuni	Alexander Murdmaa	
	Maija Kaisa Oja	
3. juuni	Laine Kera	76
	Getter Möldre	
	Gabriel Laanepuu-Westrum	
4. juuni	Indrek Leit	
	Merel Keldrima	15
	Karl-Edgar Proos	
5. juuni	Asta Vahi	92
	Aston Martin	
6. juuni	Silvia-Helga Johannes	85
7. juuni	Rainer Randmets	
	Kaisa Randpere	35
	Karli Kliss	
8. juuni	Lia Toomelaid	87
11. juuni	Heli Hansen	
	Scarlet Lämmergas	
12. juuni	Kalle Jätsa	
13. juuni	Alexandra Drabold	10
14. juuni	Erki Holmberg	
	Merle Leemet	
	Susanna Alliku	
15. juuni	Reio Engman	
16. juuni	Anneli Tsarens	
	Tarmo Barndõk	
	Enriika Liiv	
	Emily Cramer	
17. juuni	Madis Padu	
	Maris Peikel	

18. juuni	Eve Trei Lydia Kalda Myrell Kalda	40
19. juuni	Jana Raag	
20. juuni	Andero Küttim Ott Marten Peikel	
22. juuni	Madis Kütt Aveli Reinser Chrystella-Desire Kohjus	
23. juuni	Aasa Bander	83
24. juuni	Allan Kalamees	35
25. juuni	Maria Strauss Mirjam Behrendt Adele Lauring	
26. juuni	Kristjan Hertzmann	
27. juuni	Alari Engman	
28. juuni	Peep Aedviir Indrek Reppo	
29. juuni	Õilme Huuk Ruth Laasi Maarja Illik Hannes Rabi	50
30. juuni	Robin Juurik	

PALJU ÕNNE JA ÕNNISTUST SÜNNIPÄEVALASTELE!

JUHTSALM, MÕTISKLUS JA PALVE.

**Seepärast ma teatan teile, et ükski, kes Jumala Vaimus räägib, ei ütle: „Neetud olgu Jeesus!” ning ükski ei suuda öelda: „Jeesus on Issand!” muidu kui Pühas Vaimus.
1Korintose 12:3**

Oleme taas jõudnud nelipüha ootuse aega, tähistamaks sündmust, kus Jumal valas oma Püha Vaimu kõigi peale, kes olid usaldanud Jeesust ja uskunud Temasse. Püha Vaimu tulekuga sai alguse Kirik. Kirikut ei ole ega saa olla ilma Püha Vaimuta. Ka ühtegi tõelist kristlast ei ole ega saa olla ilma Püha Vaimuta. Kellel ei ole Kristuse Vaimu, need ei ole Tema omad ega päri kord igavest elu.

Selleks et olla kindel igavese elu pärimises, tuleb olla kindel, et meis tõesti elab Püha Vaim. Seda pole võimalik kindlaks teha tunnete põhjal, sest tunded võivad olla petlikud. Püha Vaim kirkastab meile Jeesust Kristust, seetõttu ei saa Vaimu omaja kunagi halvustada Jeesust, Tema õpetust või Tema jüngerid. Ent halvustamisest hoidumine ei ole veel mingi näitaja, sest sellest hoiduda võib ka lihtsalt heasüdamlik inimene, kellel ometi ei ole Vaimu.

Püha Paulus annab meile omamoodi testi, kui kirjutab: Ükski ei suuda öelda: „Jeesus on Issand!” muidu kui Pühas Vaimus. Kas meie teeme selle testi läbi? Kas meie suudame öelda, et Jeesus on Issand? Sest tähtis pole ju lihtsalt nende sõnade kordamine, vaid et need sõnad oleksid ka tõesed, et Jeesus oleks tõesti meie Issand.

Ainult sellele, kellel on tõesti Püha Vaim, on Jeesus Issand. Ja ainult need, kellele Jeesus on Issand, pärivad kord igavese elu. Kas me oleme tingimusteta kuulekad Jeesusele, nii et Tema on kogu meie elu valitseja? Kas me hoolime nii palju oma pühitsusest, et pöördume igapäevases meeleanamises Jumala poole? Kas me küsime iga päev palves Jeesuselt: „Mida Sa tahad, et ma teeksin?” Kui sellest rääkida, siis paljud on jahmunud ja küsivad: „Kas tõesti nii võib ka palvetada?” See näitab, et paljud kristlased ei teagi, mida tähendab Jeesuse kui oma Issanda järgimine.

Aga mida teha siis, kui me selles testis läbi kukume? Kui ausa enesevaatluse tulemusena peame

tunnistama, et Jeesus ei ole meie Issand ja ilmselt meil ei olegi Püha Vaimu? Püha Luukas kirjutab, et Isa taevast annab Püha Vaimu neile, kes Teda paluvad. Loomulikult on Vaimu saamise tingimuseks see, et me meelt parandame ja kogu südamest otsustame kuuletuda Jeesusele ja tunnistada Ta oma Issandaks. Sest Püha Vaimu peamine ülesanne ongi juhatada meid Jeesuse juurde.

**Auline ja armuline Isa! Palume Sind:
täida meid oma Püha Vaimuga.
Kutsu meid Jeesust järgima
ja kõiges Temale kuuletuma,
et Sinu Kirikus ei leitaks mitte ainsatki,
kel pole Sinu Püha Vaimu.
Täida meid rõõmu ja rahuga.
Seda palume Jeesuse Kristuse,
Sinu Poja, meie Issanda läbi.**

Karin Teder

EELK HAAPSALU PÜHA JOHANNENE KOGUDUS.

KOGUDUSE KANTSELEI. Kooli tn 6, on avatud juunis, juulis ja augustis, kolmapäeval ja reedel kl 9-13.

Kohtumine koguduse õpetaja piiskop Tiit Salumäega palutakse leppida kokku (tel. 52 80635). Kasutatud riiete annetusmüük on avatud esmaspäeval, kolmapäeval ja reedel kl 10-13.

Telefon 473 7166, 473 7167.
E-post haapsalu@eelk.ee
Koduleht <http://www.eelk.ee/haapsalu/>
Facebook <https://www.facebook.com/Haapsalukirik/>
Aadress Kooli 6, 90501 Haapsalu
Pangakonto IBAN EE811010602003965006 (SEB);
IBAN EE442200001120274032 (SWEDBANK).
Registrikood 80210533

Koguduse infokiri Johannese Sõnumid saadetakse soovijaile e-postiga. Kui soovid, et ka Sinu e-post lisatakse kirjasaajate hulka, palun anna oma soovist teada haapsalu@eelk.ee

Eesti kiriku elust saab lugeda <http://eelk.ee/> ja <http://www.eestikirik.ee/>

Jaani kirik on avatud R ja L 10-14 ja P 13-15.30. Ootame vabatahtlikke kirikuvalvesse.

Toomkirik ja muuseum Kontakt: Marika Peberg, tel 5184664, 4725346. Linnuses toimuvate ürituste kohta vt lähemalt: <http://www.haapsalulinnus.ee>

TOIMETUS.

Tiit Salumäe E-post: tsalumae@yahoo.com 5280 635.
Kristel Engman E-post: kengman@hotmail.com; 5289 527.
Lydia Kalda E-post: lydia.kalda@hotmail.com; 53477 633.
Lia Salumäe E-post: liasalumae@hotmail.ee; 53039 835.
Lehte Ilves E-post: lehte.ilves@gmail.com
Karin Teder E-post: karin.teder@mail.ee
Maria Strauss E-post: mariastrauss@gmx.de
Tiia Laar E-post: tia.laar@gmail.com
Teno Ilves E-post: teno.ilves@gmail.com

Koguduse häälekandja ilmub alates septembrist 2008. Ootame lugejate kaastöid, küsimusi ja soove, millest järgmistes Johannese Sõnumites lugeda soovitakse. Palume teie abi, et Johannese Sõnumid jõuaksid võimalikult paljude huvilisteni. Teatage soovijate e-posti aadress koguduse kantseleisse